

TURIZM SOHASIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKCHILIGINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Ishanxodjaeva Dilдора Александровна,

Тошкентдаги Сингапур менежментни ривожлантириш институти

Тадқиқот, инновациялар ва халқаро алоқалар директори

E-mail: dishankhodjaeva@mdis.uz

ORCID: 0000-0002-3997-7412

DEVELOPMENT TENDENCIES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN THE FIELD OF TOURISM

Ishanxodjayeva Dildora Aleksandrovna,

Singapore Management Development Institute in Tashkent

Director of Research, Innovations and International Relations

E-mail: dishankhodjaeva@mdis.uz

ORCID: 0000-0002-3997-7412

JEL Classification: P38, Z40

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonning turizm sektorida davlat-xususiy sheriklik (DXH)ning rivojlanayotgan tendentsiyalari chuqur tahlil qilinadi. Unda DXHlarning sezilarli o'sishi va rivojlanayotgan dinamikasi o'rganilib, ularning mamlakat turizmini rivojlantirishdagi roli ta'kidlangan. Asosiy jihatlariga so'nggi siyosatdagi o'zgarishlar va davlat tashkilotlari bilan hamkorlikda xususiy investitsiyalarni rag'batlantirish va rag'batlantirishga qaratilgan hukumat tashabbuslari tahlili kiradi. Hujjat muvaffaqiyatli amaliy tadqiqotlarni ta'kidlab, ushbu hamkorliklar turizm infratuzilmasi va xizmatlarini rivojlantirish uchun resurslar va tajribadan qanday samarali foydalanganligini ko'rsatadi. Bundan tashqari, u ushbu qo'shma korxonalarda duch keladigan

qiyinchiliklar va to'siqlarni o'rganib, takomillashtirish sohalari bo'yicha tanqidiy nuqtai nazarni taklif qiladi. Maqolada, shuningdek, texnologik taraqqiyot va innovatsiyalarning O'zbekiston turizm sanoatining raqobatbardoshligi va barqarorligini oshirishdagi ta'siriga ham oydinlik kiritiladi. Maqolada istiqbolli fikrlar bilan yakunlangan holda, O'zbekiston turizm sektorida paydo bo'layotgan imkoniyatlardan foydalanish va uzoq muddatli o'sishni ta'minlash uchun DXH asoslarini optimallashtirish bo'yicha strategik tavsiyalar bayon etilgan.

Abstract. This article analyzes the emerging trends in public-private partnerships (PPPs) within Uzbekistan's tourism sector. It examines PPPs' significant growth and evolving dynamics, emphasizing their role in driving the country's

tourism development. Key aspects include analyzing recent policy changes and government initiatives that facilitate and promote private investment in collaboration with public entities. The paper highlights successful case studies, showcasing how these partnerships have effectively harnessed resources and expertise to boost tourism infrastructure and services. Additionally, it explores the challenges and barriers encountered in these joint ventures, offering a critical perspective on areas for improvement. The article also sheds light on the impact of technological advancements and innovation in enhancing the competitiveness and sustainability of Uzbekistan's tourism industry. Concluding with forward-looking insights, the paper outlines strategic recommendations for optimizing PPP frameworks to capitalize on emerging opportunities and foster long-term growth in the tourism sector of Uzbekistan. This research offers valuable guidance for policymakers, investors, and industry stakeholders looking to understand and engage in the evolving landscape of tourism-related PPPs in Uzbekistan.

Kalit soʻzlar: turizm, davlat xususiy sherikchiligi, milliy iqtisodiyot, davlat sektori, xususiy sektor, moliyaviy yordam, resurs, ijtimoiy manfaat, ehtiyoj, hamkorlik.

Keywords: tourism, public-private partnership, national economy, public sector, private sector, financial support, resource, social interest, need, cooperation.

Kirish. Yangi Oʻzbekiston "Taraqqiyot Strategiyasi"¹ning aynan 35 maqsadi Turizm sohasini rivojlantirish masalalarini qamrab olgan boʻlib, unda bir qator vazifalar belgilab berilgan. Ushbu vazifalardan kelib chiqib, turizm sohasida davlat xususiy sherikchiligini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Jahon tajribasi shuni koʻrsatadiki, yirik infratuzilma loyihalarini amalga oshirishning samarali usullaridan biri davlat, xususiy biznes va jamoatchilikning saʼy-harakatlarini birlashtirishni oʻz ichiga oladi va bu davlat-xususiy sherikligi (DXSh) deb ataladi. Davlat-xususiy sherikchiligi (ing. - Davlat-xususiy sheriklik) odatda sanoat yoki mintaqani rivojlantirishga qaratilgan uzoq muddatli vazifalarni bajarish uchun davlat va xususiy sektor oʻrtasidagi hamkorlikni oʻz ichiga oladi. Bunday sheriklikni yaratish sabablari boshqacha boʻlishi mumkin, ammo eng muhimlari: nou-xau oʻtkazish va xususiy sheriklar va davlat idoralaridan moliyaviy yordamni aytib oʻtish lozim. Ushbu turdagi sheriklik soʻnggi paytlarda turli mamlakatlarda inqirozga qarshi vosita sifatida tez-tez qoʻllanilmoqda. Davlat-xususiy

¹ <https://lex.uz/docs/-5841063>

sheriklikni qo'llab-quvvatlash milliy iqtisodiyotni takomillashtirish va mamlakat aholisining farovonligini oshirish masalalarida islohotlar olib borishni ko'zda tutadi.

Material va metod. Fanning turli sohalari davlat xususiy sherikchiligiga turlicha ta'riflar berilgan. Jumladan, V.A.Kabashkinning fikricha, DXShni davlat (davlat hokimiyati) va xususiy tuzilmalar o'rtasidagi sheriklar sifatida jamiyatning zarur hayotiy ehtiyojlarini o'zaro manfaatli asosda hal qilish va qondirishda birgalikda ishtirok etish munosabatlari sifatida qarash lozim. Ta'rifning asosiy talqini - bu davlat sektori tomonidan an'anaviy ravishda taqdim etiladigan ijtimoiy manfaatli loyiha yoki xizmatlarni amalga oshirish maqsadida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik nazarda tutiladi. O'zbekiston Respublikasining "Davlat-xususiy sherikchilik to'g'risida"gi Qonuniga ko'ra, mazkur tushunchaga quyidagi ta'rif berilgan: "Davlat-xususiy sheriklik – bu davlat-xususiy sheriklik va xususiy sherik o'rtasidagi sheriklikdir. davlat-xususiy sheriklik loyihasini amalga oshirish uchun ma'lum muddatga ularning resurslarini birlashtirish" deb qayd etilgan. Bizning fikrimizcha, davlat-xususiy sheriklik shakli jihatidan hududiy boshqaruvning turli darajalarini hisobga oladigan, ularni sanoat va tadbirkorlik muhiti bilan

uyg'unlashtirgan, umumiy maqsadga erishishga qaratilgan institutlar va mexanizmlarning tashkiliy-huquqiy tizimidir.

Yuqoridagi ta'rifdan kelib chiqib, biz davlat-xususiy sherikchiligi bilan turizm sohasining quyidagi asosiy xususiyatlarini aniqlaymiz:

- bu rasmiy hujjatlarda qayd etilgan xususiy va davlat ishtirokchilari o'rtasidagi munosabatlar orqali turizmni rivojlantirish;

- davlat-xususiy sheriklik loyihalarida hokimiyatlar iqtisodiy faoliyatni tartibga soluvchi va katalizator sifatida emas, balki u bilan teng asosda xususiy sektor hamkori sifatida qarash lozim;

- davlat-xususiy sherikchilik bilan turizm sohasi birinchi navbatda, davlat manfaatlari umummilliy, umumiy manfaatli maqsadlar asosida amalga oshiriladi;

- davlat-xususiy sheriklik loyihalari xususan turizm sohasi doirasida xususiy investor va davlat loyihani birgalikda moliyalashtiradi hamda shartnoma shartlariga muvofiq uning faoliyati va boshqaruvini amalga oshiradi.

Natija. Turizm sohasida davlat-xususiy sherikchiligidan foydalanish iqtisodiyotdagi mavjud turli muammolarni hal qilish uchun katta imkoniyatlarga ega, xususan:

- sayyohlik agentliklarining turli xil ijtimoiy-iqtisodiy muammolarni hal qilish;
- Davlat-xususiy sherikchiligi doirasida turizm sifatini yaxshilash mumkin;
- Davlat-xususiy sherikchiligidan foylanaish oqibatida turizm imkoniyatlarini kengaytirish, ayniqsa, moliyalashtirishning an'anaviy manbalaridan foydalanish imkoniyati bo'lmagan loyihalar uchun foydalanish mumkin;
- Davlat-xususiy sherikchiligi iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishi, yangi ish o'rinlari yaratishi va odamlarning hayot sifatini yaxshilashi mumkin;
- Davlat-xususiy sherikchiligidan turizm sohasidan samaraliroq foydalanish uniboshqarishni takomillashtirish mumkin.

Umuman olganda, davlat xususiy sherikchiligi davlat va xususiy tashkilotlar o'rtasidagi hamkorlik vositasi bo'lib, iqtisodiyotning turli tarmoqlarida aniq loyihalarni amalga oshirish va umumiy maqsadlarga erishishda samarali bo'lishi mumkin. Biroq, uni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun sheriklikning ushbu shaklini amalga oshirish bilan bog'liq turli omillar va muammolarni hisobga olish kerak. Bundan tashqari, davlat xususiy sherikchiligi mamlakatning iqtisodiy o'sishi va rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Masalan, xususiy investorlar ishtirokida infratuzilma loyihalarini

amalga oshirish iqtisodiyotga ko'proq sarmoya jalb etish va yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. Shuningdek, davlat xususiy sherikchiligi xizmatlar sifatini yaxshilashga va loyihani amalga oshirish xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi, bu ham mamlakat iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shuni ta'kidlash kerakki, davlat xususiy sherikchiligini amalga oshirish uchun puxta ishlab chiqilgan strategiya va harakatlar rejasi, shuningdek, aniq tashkiliy tuzilma va boshqaruv mexanizmlari zarur. Bu davlat va xususiy tashkilotlar o'rtasidagi ziddiyatlarning oldini olish, shuningdek, loyihani amalga oshirish samaradorligini ta'minlash imkonini beradi.

Hamkorlar tomonidan o'zaro manfaatlariga erishish uchun resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashi kerak bo'lgan davlat xususiy sherikchiligi tamoyillari quyidagilardan iborat:

- kamsitishning yo'qligi, davlat-xususiy sheriklikning barcha ishtirokchilari uchun teng sharoitlar va pudratchi bo'lish imkoniyatini ta'minlash, har qanday operator uchun haqiqiy raqobatni rag'batlantirish;

- teng imkoniyatlarni ta'minlashga qaratilgan barcha operatorlar uchun qoidalar, talablar, davlat xususiy sherikchiligi mezonlarini belgilash va tuzishni

nazarda tutuvchi huquqlarning tengligi;

- shaffoflik, ya'ni, davlat-xususiy sheriklik shartnomalarini tuzish uchun arizalar berish tartib-qoidalariga oid barcha ma'lumotlardan foydalanishni ta'minlash;

- mutanosiblik, bu davlat hamkori maqsadlari, davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitim va so'ralgan talablar o'rtasidagi adolatli muvozanatni ta'minlashni, bitim maqsadi va haqiqiy talab, shartnoma shartlari o'rtasidagi muvozanatni kafolatlashni nazarda tutadi;

- mablag'lardan samarali foydalanish, chunki DXSh bitimlarini tuzish tartiblari va mezonlardan foydalanish, birinchi navbatda, ijtimoiy soha, atrof-muhitni muhofaza qilish va barqaror rivojlanishni rag'batlantirishda aniq samaralarni hisobga olgan holda, istalgan natijani olishning iqtisodiy foydasini aks ettirishi kerak;

- javobgarlik, ya'ni, davlat-xususiy sheriklik to'g'risidagi bitimlarni amalga oshirishda ishtirok etuvchi tomonlarning jarayon davomida qabul qilinadigan qarorlarning professionalligi, xolisligi va mustaqilligini ta'minlashga qaratilgan burch va mas'uliyatini belgilashni o'zida aks ettirishi lozim.

Munozara. Davlat xususiy sherikchiligida davlat organlarining roli jamiyat manfaatlarini ko'zlab,

bozor mexanizmi talablariga javob beradigan, bir tomondan, davlat ehtiyojlarini qondirish, ikkinchi tomondan, davlat xarajatlarini qisqartirish va davlat xizmatlari sifatini oshirish orqali xizmatlar ko'rsatishdan iborat.

Xulosa. Davlat-xususiy sheriklik mexanizmidan dunyoning barcha rivojlangan mamlakatlarida iqtisodiyotning ko'pchilik sohalarida keng foydalanilmoqda.

Xususan, davlat-xususiy sheriklik yordamida investisiyalar yo'l infrastrukturasi, aeroportlar, temir yo'llar, qishloq xo'jaligi, ta'lim, tibbiyot sohalariga yo'naltirilgan. Davlat-xususiy sheriklik bo'yicha dunyoda Buyuk Britaniya, Germaniya, AQSh davlatlari yetakchi sanaladi. Ushbu loyiha boshqa mamlakatlarda ham keng ommalashmoqda, MDHga a'zo mamlakatlarda bunday loyihalar Rossiya Federatsiyasi va Qozog'istonda rivojlangan. Qishloq va suv xo'jaligida davlat-xususiy sheriklikdan foydalanish bo'yicha Janubiy va Janubiy-Sharqiy Osiyo mamlakatlari peshqadamlik qilmoqda. Shu bilan bir qatorda yurtimizda ham davlat xususiy sherikchiligi asosida turizm salohiyatini rivojlantirish muhim hisoblanadi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сонли Фармони.

2. Мирзиёев Ш.М. Ўзбекистон Республикаси туризм салоҳиятини ривожлантириш учун қулай шароитлар яратиш бўйича қўшимча ташкилий чора тадбирлар тўғрисида Фармони. Халқ сўзи. 2018 йил 6 феврал.

3. Давлат хусусий шериклиги нима? <https://zamin.uz> "Science and Education" Scientific Journal / Impact Factor 3,848 (SJIF) February 2023 / Volume 4 Issue 2 www.openscience.uz / ISSN 2181-0842 1576

4. Махмудова А. Н. и др. Медицина Узбекистана-достижения и перспективы развития сферы //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 3 (57).

5. Махмудова А. Н. IX-XII асрларда мовароуннаҳрда илм-фан, маданият ривож тарихидан //Yangi O'zbekistonda milliy taraqqiyot va innovatsiyalar. – 2022. – С. 272-275.

6. Махмудова А. Н. и др. Роль молодого поколения в формировании современного гражданского общества //Достижения науки и образования. – 2020. – №. 3 (57).

7. Махмудова А. Н. ПРАВОВАЯ СОЦИАЛИЗАЦИЯ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ В ПРАВОВОМ ГОСУДАРСТВЕ //дистанционные возможности и достижения науки. – 2020. – С. 97.

8. Махмудова А. Н. Шахс ҳуқуқий ижтимоийлашувида ижтимоий назорат тушунчаси ва тизими //международный журнал Консенсус. – 2020. – Т. 1. – №.1.

9. Махмудов С. Х. и др. ТАРИХИЙ-МАДАНИЙ ТУРИСТИК САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ САМАРАДОРЛИГИНИ БАҲОЛАШ УСУЛЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ //Интернаука. – 2020. – №. 25-2. – С. 31-32. 26.

10. Makhmudov S. K. UNCONVENTIONAL ASSESSMENT METHODS TO EVALUATE THE POTENTIAL OF HISTORICAL-CULTURAL TOURIST SITES //Gwalior Management Academy. Jan-March. 21 Vol 11 No.01– С. 62.